

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію РОГУЛЬСЬКОЇ Оксани Олександрівни «Теорія і практика підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність рецензованого дослідження зумовлена технологічними та глобалізаційними процесами, які охоплюють всесвітню економічну, політичну, культурну інтеграцію й вимагають від фахівця будь-якого профілю готовності до ефективного професійного функціонування в інформаційному й полікультурному суспільстві. Кардинальні зміни на всіх рівнях життєдіяльності суспільства спричиняють виникнення нових парадигм розвитку освіти, особливо у сфері вищої професійної освіти.

Важливим чинником нової освітньої парадигми є інформатизація та гуманітаризація загальноосвітньої школи, а володіння професійною інформацією стає одним із найбільш активних факторів успішної професійної діяльності. Це, у свою чергу, спонукає до реформування діючої освітньої системи, переходу її в якісно новий стан, модернізації змістового наповнення навчального матеріалу, оптимізації, організації та управління механізмами взаємодії всіх суб'єктів навчального середовища, в якому функціонують багатовекторні інформаційні комунікативні потоки, зокрема іноземною мовою. Саме з цієї перспективи проблема підготовки майбутніх учителів іноземних мов у навчальному середовищі, де ці потоки активно диктують постійні зміни майбутніх умов праці, надає рецензованій дисертації вагомої значущості та актуальності.

Дисертаційна робота містить міцне методологічне підґрунтя: саме у плідній інтеграції системного, компетентнісного, аксіологічного, культурологічного, комунікативного, діяльнісного, студентоцентричного, міждисциплінарного підходів вбачаємо актуальне вирішення задекларованої проблеми, запропоноване Рогульською О. О.

Не зважаючи на те, що окремі аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов розкриті у працях низки науковців, Рогульська О. О. зуміла привернути увагу до досліджуваного феномену з точки зору сучасних умов навчання в університеті, які функціонують у складному інформаційно-освітньому середовищі, поєднавши фундаментальну, філософську та загальнопедагогічну концепції, а також вузькопрофесійні ідеї, що дало змогу дослідниці розробити комплексну педагогічну систему і спроектувати модель такої підготовки.

Робота чітко структурована і грамотно оформлена, що свідчить про володіння авторкою логікою наукового дослідження. Структура роботи відповідає меті дослідження й вирішуваним у ньому завданням.

Належне вивчення дисертації й автореферату дає підстави стверджувати, що робота є закономірною і своєчасною реакцією на сучасні вимоги до підготовки висококваліфікованих педагогів у нашій державі, зокрема у царині іноземних мов, і має вагоме значення для теорії і методики професійної освіти. Це підтверджується низкою чинників:

1. У роботі здійснено комплексне дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища і на цій підставі розроблено цілісну педагогічну систему, яка охоплює чотири взаємопов'язані концепти (методологічний, теоретичний, технологічний, методичний), відображає авторські погляди на сутність, мету, завдання, підходи, принципи, зміст, форми, засоби, методи, технології підготовки майбутніх учителів іноземних мов, спрямована на формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності.
2. Авторкою теоретично обґрунтовано, розроблено, змодельовано й експериментально перевірено систему підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти, що відображає взаємозв'язки між підсистемами – цільовою, теоретико-методологічною, змістово-технологічною, контрольно-результативною.

3. У роботі обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти (підвищення мотивації до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів іноземних мов через використання інтерактивних технологій; використання особистісно орієнтованих технологій у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов; впровадження різних видів практики та позааудиторної роботи для набуття досвіду майбутньої професійної діяльності; створення та підтримка освітньо-креативного середовища для формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності; розвиток професійної рефлексії у майбутніх учителів іноземних мов).
4. Авторка роботи схарактеризувала структуру професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов, у якій виділила такі компоненти: навчальний, освітній, комунікативно-діяльнісний, мотиваційний, соціокультурний, інформаційно-аналітичний, креативний, контрольно-коригувальний, розвивальний, виховний, гностичний, конструктивно-планувальний, організаційний, партнерський.
5. Нарешті, у дисертації розроблено методичний супровід реалізації педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища, а також повний комплекс навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу.

Уже з перших сторінок дисертації дослідницею розглянуто комплекс питань, які, на думку Оксани Олександрівни, й складають теоретичні засади педагогічної системи професійної підготовленості майбутніх учителів іноземних мов у зазначених вище умовах. Тут авторка дослідження пропонує вичерпну характеристику ключових понять, зокрема інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти, готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності в такому середовищі, зупиняючись детальніше на загально педагогічних, психологічних та лінгвістичних аспектах,

філософських проблемах, що надає роботі ознак системного характеру дослідження. Різномасштабний аналіз наукових розвідок дав змогу авторці роботи з'ясувати й обґрунтувати сутність феномена професійної діяльності майбутнього вчителя іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища, що відображено на с. 37-85, а далі у підрозділі 3.2. Оксана Олександрівна виводить структуру цього феномена, детально досліджуючи його психолого-педагогічні та фахові характеристики.

Однозначно вагомим для загальної результативності роботи є методологічний блок дослідження. Ґрунтовним є обґрунтування концептуальних підходів, на основі яких вибудовується модель педагогічної системи і методика її реалізації. Нам імпонує сам вибір методологічних підходів. Попри, на перший погляд, переобтяженість кількістю підходів, науковому пошуку притаманні комплексність і системність, що надає цьому аспекту дослідження вичерпності й однозначності. Цікавою є позиція авторки щодо студентоцентричного підходу (у роботі – підходу, центрованого на студенті), на основі якого здійснено системний аналіз проблеми формування професійної готовності майбутнього фахівця – учителя іноземних мов – до професійної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі, що увиразнило дисертацію і надало їй специфічності й вагомості серед низки наукових пошуків у даному напрямку.

Не можемо оминути позитивною оцінкою цікаву ідею авторки охопити компаративістичні дослідження, знайти позитивні аспекти у педагогічних системах професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов у провідних країнах світу – тут вражає обсяг і глобальність проведеної роботи, адже авторка дисертації вивчила кращий досвід лідерів Європейського Союзу, США та Канади і подала опрацьований матеріал окремим розділом (розділ II).

Безперечного схвалення заслуговує (у контексті роботи) логіка дослідження ключового для дисертації поняття – готовності майбутнього вчителя іноземних мов до професійної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі. Авторка роботи справедливо вважає готовність майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності в інформаційно-освітньому

середовищі як результат підготовки, стійку особистісну характеристику майбутнього вчителя, складне полікомпонентне професійно-зорієнтоване утворення, що складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивно-комунікативного, діяльнісно-практичного, професійно-особистісного, оцінно-рефлексивного компонентів, характеризує цілісність особистості з наявними у неї професійними знаннями, вміннями і навичками, ціннісними настановами та усталеною позитивною мотивацією на здійснення професійної діяльності, виявляється в здатності вчителя провадити ефективну педагогічну діяльність.

Значним позитивом роботи є вичерпне обґрунтування педагогічних умов, створення й забезпечення яких, на думку авторки роботи, гарантуватиме дієвість і високу результативність реалізації педагогічної системи англomовної професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Серед усього діапазону педагогічних умов нам особливо імponує вичерпність наукової позиції щодо першої, а саме підвищення мотивації студентів і формування у них стійких ціннісних орієнтацій у майбутній професійній діяльності, пов'язаній із навчання іноземних мов, оскільки саме мотиваційний чинник є рушійним фактором у прояві індивідуальності майбутнього педагога як центрального суб'єкта освітнього процесу, і забезпечуватиме високу результативність навчального процесу і майбутньої професійної діяльності.

Особливого схвалення заслуговує деталізація обґрунтування у дисертації дескрипторів рівнів і відповідних їм критеріїв та показників сформованості готовності майбутніх вчителів іноземних мов до здійснення професійної діяльності, які безперечно доводять релевантність здійсненого дослідження.

Не можемо оминати увагою хід дослідницької думки авторки дисертації в обґрунтуванні концептуальної моделі цілісної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти з усією складністю та розгалуженістю взаємозв'язків між компонентами системи і мікроструктурами кожного з виділених компонентів. Нам імponує ідея авторки роботи про підтримку освітньо-креативного середовища, що безперечно формуватиме креативно-критичне мислення майбутнього вчителя іноземних

мов, яке є обов'язковим елементом цілісної особистості вчителя іноземних мов.

Є всі підстави для схвальної оцінки намагання авторки перевірити дієвість та валідність результатів проведеного нею дослідження. Повно і змістовно на сторінках дисертації відбито результати експериментальної частини роботи, якій притаманні чіткість, вмотивованість, логічність підходів. Можна вітати вдалу спробу авторки відстежити динаміку досліджуваного процесу в розрізі «експериментальні-контрольні» групи за чітко окресленими критеріями, показниками та ознаками їх прояву; до того ж це спостерігається на всіх етапах проведеного педагогічного експерименту. Рогульською О. О. проведено різноаспектний аналіз результатів дослідження, а тому не підлягає сумніву встановлена нею позитивна динаміка рівнів сформованості компонентів англomовної професійної підготовленості студентів експериментальних груп за кожним із визначених критеріїв, яку досить рельєфно віддзеркалює статистичний аналіз експериментального матеріалу (с.337-383).

Загалом, вивчення й аналіз змісту дисертації Рогульської О. О. дає підстави зробити висновок про її значні позитиви, високий ступінь обґрунтованості наукових положень і сформульованих висновків, які є адекватні поставленим у роботі завданням. Це дає змогу узагальнити про досягнення мети дослідження.

Робота відзначається науковою новизною, теоретичним і практичним значенням. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації. Основні результати відображено в 41 публікаціях, із них 2 – монографії, з яких одна одноосібна, 25 статей – у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі педагогічних наук в Україні і періодичних закордонних виданнях, 2 навчальні посібники.

Попри загалом високу позитивну оцінку наукового пошуку, здійсненого у дисертації, мусимо зазначити низку дискусійних моментів, побажань і зауважень:

1. Хотілося б побачити ґрунтовніше обґрунтування актуальності проблеми дослідження як у вступі до дисертації, так і в рубриці «Загальна характеристика роботи» автореферату, що чітко окреслило б ті аспекти, якими робота вирізняється з-поміж інших, оскільки в дисертації здійснено всеохоплююче

дослідження проблеми, з інтеграцією усіх можливих аспектів підготовки майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності в сучасних умовах, про що свідчить комплекс підходів, які покладені в основу роботи. Однак авторка не зазначає цього на робочих сторінках свого дослідження.

2. Оскільки виокремлення критеріїв оцінювання сформованості рівнів готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього середовища авторка здійснює на основі компонентів раніше визначеної структури цієї готовності, доцільно було б, на нашу думку, відразу після характеристики кожного компонента подавати обґрунтування критерію, що відповідає зазначеному компоненту, а не виносити їх окремо, що певним чином розструктурує зміст роботи (с. 175-182).

3. Ми поділяємо прагнення авторки роботи створити міцне методологічне підґрунтя для дослідження, визначити комплекс підходів, врахування яких дало змогу досягнути поставленої мети, однак нам не зовсім зрозумілою є позиція дисертантки у називанні досліджених у підрозділі 1.3. підходів «актуальними». Тобто, наштовхується висновок, що всі інші підходи, що не розглянуті у роботі, є неактуальними. Але ми не можемо погодитись із тим, що, до прикладу, ресурсний чи синергетичний підхід (чи багато інших) є неактуальними у підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Авторці слід обережніше підходити до використання наукового дискурсу на сторінках дисертації.

4. У змісті дисертації, вступі, в тексті четвертого розділу зазначається, що однією з педагогічних умов реалізації створеної педагогічної системи є використання особистісно зорієнтованих педагогічних технологій, хоч у змісті підрозділу 4.2.2. (в якому власне обґрунтовується зазначена педагогічна умова) йде мову лише про одну технологію, елементами якої є рольові ігри та метод проектів. Доцільно було б авторці роботи визначитись із формулюванням умови ретельніше: йде мова про одну технологію чи кілька?

Однак згадані вище зауваження не стосуються основного змісту дисертації та не мають вирішального впливу на достовірність й обґрунтованість висновків, зроблених дисертанткою. Загалом висока наукова якість дисертаційного дослідження, її позитивна оцінка є незмінною.

Отже, наукове значення дисертації Рогульської О. О. визначається предметом дослідження і полягає в тому, що вперше обгрунтовано педагогічну систему професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища вищих закладів освіти, розроблено її модель, в якій провідне місце відводиться спеціально створеним педагогічним умовам, що сприяють ефективній реалізації всієї системи. Результати дослідження мають практичну цінність для професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов.

ВИСНОВОК: Дисертація Рогульської О. О. «Теорія і практика підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти» є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має концептуальну основу, наукову новизну, велике теоретичне і практичне значення, вносить вагомий вклад у вивчення проблеми теорії і методики професійної освіти.

Відповідно стверджуємо, що Рогульська О. О. виконала актуальне дослідження, яке відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 пп. 9,10 зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, і заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Л. І. Морська

Підпис Л. І. Морської засвідчую

Вчений секретар університету

О. С. Грабовецька

